Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Aristotilis liber de moribus ad eudemiu[m]

https://hdl.handle.net/1874/461474

ora

qu.
8

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

virtutē ꝯtinet ⁊ ꝯplectitur· talis vero ē iuſticia
illa de q̄ primo diximꝰ. Eſt enim ſecundū leges
obſeruacio quedā. Leges aūt cūctarū virtutū
opa iubent ⁊ viciorꝝ oīm facinora vetant. Nā
‸ non — et que ſunt ꝯtinentie· vt ‸ ꝯmittes adulterium
non flagiciū facies· ⁊ que ſunt fortitudinis· vt
nō fugies in acie· non deſeres locū· non arma
abicies· ⁊ q̄ ſunt manſuetudinis· vt nō iurgia
dixeris· nō pulſabis· nō ꝯtumelia afficies· ⁊ ſic
de aliјs virtutibꝫ ⁊ viciјs· illa iubendo iſta vetā
do. Que vero a legibꝫ proficiſcunt̄ iuſta ſunt.
Itaqꝫ illa pars iuſticie que eſt legis cuſtos ⁊
obſeruatrix vniuerſalis quidē eſt et vſū vir
tutū oīm in ſe ꝯtinet atqꝫ ideo pfecta dr̄ ꝙ nul
lius virtutis vſus illi deſit q̄ſi ꝯpleta quedā et
abſoluta virtus. Alia vero iuſticie pars quā
in equitate repoſitā diximꝰ particularis eſt vt
nō plus ꝯmodi neu minꝰ incōmodi ſuſcipiaꝰ
Eſt igit̄ iuſticia duplex vna vniuerſalis virtꝰ — Diui° iuſti°
altera ſingularis pma eſt illa ſplendida de q̄
euripides inq̄t. Neqꝫ Lucifer neqꝫ heſperꝰ ita
mirabilis. Altera vero nō plus ferme laudis ī
ſe habꝫ ꝙ vna ceterarū virtutū. Mihi quidē in
quit hec pio cūda fuerīt· ⁊ mādaui memorie q̄
dixiſti. Sꝫ nūc quod reliquū eſt intellectiuas
expeto virtutes. Vnum adhuc reſtat inq̄ qđ
ignorare te nolo poſtea ad intellectiuas tū ſibiꝰ

Quod eſt inq̄t de cōtinentia inq̄ ⁊ incōtinētia — De contin° et incontin°
dicē que res ⁊ difficultatē habꝫ ⁊ pleroſqꝫ fal
lit· ⁊ vtilitatē nō ꝯtempnendā eius cogmcio
affert. Cōtinentia igit̄ nō eſt illa quidē virtus
ſꝫ ſinitiuū quoddā ⁊ proximū· oſtenſū eſt enī
pus omnē virtutē eſſe habitū. Continētia ve
ro habitus nō eſt, itaqꝫ nec virtus dici poteſt;
verſant̄ aūt· cōtinentia ⁊ incōtinentia in hiјs
in quibꝫ tempantia ⁊ intempantia. Abſtinet
q̄s a iocūditate ſenſuū indebita ſi diu hoc ege
rit in habitū tranſit· ⁊ tūc demū elucet virtus
tempantie ante vero ꝙ cōſtitutus ſit habitus
in ipis opibus continentia eſt. Itaqꝫ ⁊ dolens
abſtinet ꝯtinens nec ſatis firmꝰ eſt aduerſus
cupiditatē. Eodē mō incōtinēs nondū habitū
viciј ꝯtraxit Itaqꝫ rōnem diſcernit ⁊ principiū
tenet· ſupatur tū ab affectu ⁊ in viciјs quodā — alias inuitus
mō captiuꝰ abducit̄. De quo recte poeta inq̄t
Video meliora proboqꝫ deteriora ſequor. At in
tempans in habitu viciј ꝯſtitutus nec rōnem
iam nec pncipiū tenet atqꝫ ita corruptus eſt
vt pverſa natura rerū malū quidē bonū arbi
tretur bonū aūt malū. Itaqꝫ eligēs facit intē
perās. Incōtinens vero nequaq̄ eligēs· quia
rōnem intelligit· ſed tū trahitur violentia cu
piditatis· que in eo quidē eſt oī rōne potentior
habes nunc de continentia ⁊ incōtinentia que

ARISTOTELES.

ario
V. q
158

cm

Cm

Cm

Ra
W

Litterae Graecae

Quarto n°. 158.

W. qu.
158

Rariora

51. **Aristoteles,** Liber de moribus ad Eudemium, per Leonardum Brunum in latinum translatus. [Keulen, Ulr. Zell c. 1470]. 4o min. W. 4o. 158

Type 1. — HC* 1764. — BMC I p. 183. — Holtrop II 44. — MMW II 371. — Peddie I p. 58. — Pell. 1241. — Pr. 823. — VK 143.

Uit het Karthuizerklooster te Utrecht. — Zie over de vertaling de aanteek. bij MMW II 371. — In den catalogus van 1835.

p. Brunus ex Aretinus 1

Ariſtotelis liber de moribus ad eudemiũ per Leonardũ aretinũ de greco in latinũ trãſlatus

Iſagoge leonardi bruni aretini in libros moralium

Si ut viuendi galeote · ſic etiã bene viuendi cura nobis eſſet: infinitos pene labores quibꝫ ſtulticia eſtuat humana · tanq̃ ſupfluos ⁊ inſanos fugiendos longe putarem9 · Nũc aũt omnis noſter error ab eo manat: q̃ ſine ꝓpoſito fine viuim9 · ⁊ velut in tenebris cecutientes: non tam ꝑ callem aliquẽ proſpectũ et certũ · q̃ per oblatã nobis ſemitã fortuito ambulam9 · ut ſepe quo nr̃i ferant greſſus · ne ipi quidẽ ſciam9 edicere · Itaqꝫ ⁊ conatus ſepe nos penitet nr̃i ⁊ ſequẽtes pariẽ aſſecutiqꝫ torquemur nihil ſolidũ nãciſcẽtes: in quo ſtulta hoim appetitõ cõ quieſcat · Eſt enim veri boni a natura nobis in generata cupido · verum ꝯfuſa illa quidẽ atqꝫ incerta fallacibuſqꝫ opinionibꝫ tanq̃ tenebꝛs quibuſdã obducta quibꝫ occecati atqꝫ decepti ꝑ deuia aberramus · Sꝫ aduerſus hanc hũani gn̄is cecitatẽ ⁊ tenebras · opẽ a ph̃ia petendũ eſt · que ſi forte nos dignata lumẽ ſuũ admo nuerit hãc omnẽ que nos turbat caliginẽ diſſi pabit veraqꝫ viuendi viã a fallaci diſcernet Equidẽ memini p̃mis ab ãnis ſtudioſũ te ph̃ie fuiſſe · verũ illi9 q̃ ad nature ꝑtinet indagatõꝫ

que ⁊ ſi eſt ſublimis atq; excellens·tamē mi⁹
habet vtilitatis ad vitā·q̄ iſta que ad mores
hoīm virtuteſq; deſcendit. Niſi forte inſtructior
erit ad bene viuendū: qui pruīne ⁊ niues ⁊ iri-
dis colores·quemadmodū fiant didicerit: q̄
ſi illa nūq̄ didiciſſet·aut emendatior erit eius
vita cui aues ⁊ piſces noti ſunt q̄ ſi oīno eēnt
incogniti. Similia hijs ſūt [redacted]ra que in illa tra
dūtur habent enim ſplendorē cognicōis exi-
miū·vite autem vtilitatē nō habent. At vero
hec altera phīa tota ut ita dixerim de re no
ſtra eſt. Itaq; qui huius cognicione omiſſa
phiſice intendunt: hij alienū quodāmodo
negociū agere videntur ſuū omittere. Ego igi
tur galeote vehement quidem te ad hec ſtudi
a reuoco. Quid enim pulchrius nobili viro·
⁊ virtutū ab ipa natura amatori·⁊ intelligen
tia rationeq; preſtanti: q̄ ea diſcere per que
ad caſū viuere deſiſtat: ſuas ipſe vias actuſq;
diſcernat. Sed vtrum iſta cohortacione con
tenti nō vltra ſcribemus: vel quaſi perſuaſo
iam tibi·addemus aliquid introductionis
cauſa: hoc ego potius eſſe reor·neq; enim in
uitantis eſt tepide agere·ſed rem ipſam ad
quam inuitat vltro offerre. Referam igitur ti
bi ſermonem a me habitum nuper cum Mar
cellino familiari meo. Nam cum ille ad me

ſalutãdi grã domũ venifſet ⁊ reperiſſetq; forte lectitantẽ: poſt p̃ma illa amicoꝝ ↄſuetaſuũ vt terq; ↄſediſſet. a quid hoc libri eſt inq̃t qd modo erat in manib; . Ariſtotilis inquã liber eſt de morib; ad Eudemiũ. Tria ſũt enĩ. vt audiuiſſe te credo huius ph̃i volumina de morib; ſcripta. vnũ ad hũc quẽ modo dixi. alterũ ad Nicomatũ filiũ. Terciũ quod inſcribit magnoꝝ moraliũ. Et eadẽ oĩm vis eſt. tñ alibi enodaci9 alibi remiſſius tractãtur. Recte inq̃t, et enim oportune facta hiuuſce rei a te mencio ẽ Aueo enim iam pridẽ qñs ſit hui9 diſciplĩne ꝑgreſſus et q̃ſi viam cognoſcere nec ante hac data mihi facultas eſt a te de hoc ipõ arbitrio meo pcũctandi. Nũc vero quia ut video ociofus es oſtende queſo hec de moribus diſciplina quid nobis pollicetur. Quid me rogas inq̃ꝫ. ac non pocius ipẽ tu vel nr̃orum vel grecorũ a quibus iſta traduntur ſcripta lectitas. Greca inquit neſcio. latina vero iſta nrãtia (vt tibi verũ fatear) legẽtem me conãtemq; nõ admodũ iuuãt Cõiecto enim eſſe talia vt inſtitutũ pocius erudire q̃ꝫ rudẽ ab inicõ inſtituere poſſint. Tu qui greco de fonte ut ait flaccus hauſiſti queſo mihi expone: hec de morib; diſciplĩa q̃d eius ſectatorib; repromittat ⁊ non munuſculũ inq̃ꝫ neq; lucellũ. ſed rem maximã p̃ſtantiſſimãq;

oı̄m: beatos facē hoīes: mō ſibiȷ̄pi‸ nō deſint. ſ; agendo ⁊ opando illius pcepta iuſſaq; ſequā tur. Et quis nō excitetur inq̄t tāta ſpe ꝓpoſita! Ardeo mehercule iam nūc illius iniciari ſacris quare agendū ede quid pcipit; longū inq̄ id quidē ⁊ in ſingulis eſt. caput tñ ac ſūma oīm vt bene viuas. Id vero nō de menſa. ſ; de mēte ſumitē. Sed quoniā te id cupe aīaduēto: ⁊ ad iuuari digna eſt hec cupiditas tua: conemur tale aliq̄d tibi tradē. quale greci yſagogicum appellāt id eſt quaſi introductioē; ac euidētiā quandā huius diſcipline: quo patior ad illā pcipiendā queas accedere. ac dicere equidē iam ordiar. Tu vero ſi quid interdicendum ambigis interpella ∴

alias insigne

Prima igitur huius diſcipline conſideracō michi videri ſolet. An quid ſit extremum et finis in rebus humaīs: ad quem omnia que agimus referri oporteat. Secunda quid ſit id extremū. Tercia. quibus rebus ad id perue niatur. Hijs enim cognitis. et totius vite racō nem quemadmodum dirigenda ſit cognoſce mus. Que enim actionum noſtrarum ad ve rum finem referuntur: eas et frugi et lauda biles dicimus. Que vero fallaci opinione aber rant: eas vituperamus atq; propellimus. Vt autem iam de hijs dicere incipiam.

pª qº

2ª

3ª

Conſpicuū eſt plures in rebus fines eē huā-
nis· aliosq; ſub alijs cōtineri· finē aūt appello
cuius grā quid agim⁹· Exemplo q̊d hoc ipſum
faciam⁹ illuſtrius: parat q̄s nauē nauigandi
cauſa· nauigat aūt quo pecunias acquirat· ac
quirē aūt vult: quo opulentior fiat, hāc ipām
opulentiā: alterius grā cupit· vel honoris vel
potentie· vel ut nullius indigeat: hic igit̄ vi
des tot eſſe fines quot ſūt actus· aliosq; ſub
eſſe alijs· idē eſt in ceteris· Semp enim noſtra
de fine in finē gradit̄ quidē· ꝓceditq; intentio
Nec eſt dubiū qn ſupior finis p̄cioſior ſit, cum
illius grā inferiores appetātur· Illud preterea
ꝯſtat nos oīa que agim⁹ boni grā agē· ex quo
fit ut idē ſit finis et bonū· Sȝ an cūcta alterius
grā volum⁹ ⁊ et necubi cōſiſtit appeticio noſtra ł
eſt aliq̄s extremus ⁊ vltim⁹ finis· ad quē cum
tandē ꝑuentū fuerit appeticio ꝯquieſcit, ⁊ faten
dū eſt eſſe aliquē· ne ſi forte negemus· irrita
⁊ ſtulta ꝓbetur cupiditas nrā· ⁊ in infinitum
ꝓgreſſio· ⁊ multa ꝑabſurda exinde ſequātur
Id ergo extremū: ſi modo eſt aliq̄d · (quod eē
plane ꝯfitendū eſt) necēe eſt eē tale: nulla vt ex
terna illecebra· ſȝ vt p ſe ſua vi nos incendat
⁊ rapiat· in cupiditatē ſui, qd ꝓpter ſe expetat̄
ſemp· et nūq̄ propter aliud· ad qd referātur
oīa· ipm aūt nuſq̄· Erit igit̄ hoc ſūmus finis ⁊

ſūmū bonū. nam finē et bonū idē eſſe docuimus. Erit qꝫ idē pricipiū et cauſa. Inde ſiquidē mot⁹ eſt. cū eius grā omia omēs agāt. Intelligere mihi videor inquit ac probe tenere. quare ad alia ſi tibi videtur progrediare. Age nūc inqꝫ hic quid ſit extrem⁹ finis videam⁹. hoc enim ſecūdo erat loco in queſtione ꝓpoſitū. De noie quidē inquit ariſtotiles apud omēs cōuenit felicitatē enim vulgus eruditiqꝫ appellant. Sꝫ ipa felicitas quid tandē ſit. de eo ſane inter ſe diſcrepāt. nec idē vulgus ſapiēteſqꝫ tradiderūt. At eni ne ſapiētes quidē. nulla enim vnqꝫ de re fuit inter phos tanta contentio. Nam alij voluptatē eſſe id extremū et vltimū qd ꝓpter ſeipm expetitur. et cuius grā cetera agim⁹ aſſe nerātꝫ eſſe quidē id inſitum mentibus nr̄is: vt omnia faciamus atqꝫ patiamur: quo poſtea in gaudio et leticia contenti et quieti viuere poſſim⁹. Ea eſt aūt ſūma et mera voluptas. Ex quo fit ut pricipia appetendi aliqd vel fugiēdi a voluptate doloreqꝫ proficiſci videant. Quaē et ipas quidē virtutes idō cenſēt ab hoib; exer ceri debē: qꝫ effectrices ſint plimarꝫ voluptatū. Cōqꝫ cū delictorꝫ ſcelerūqꝫ oſcia nos vexet et augat: cū inanes cupiditates (qrū ſtultorꝫ vi ta ois referta ē) ſollicitēt mētes et qetas eē neqꝫ pmittāt. Ita cum eſſe ſapiētis delectū aput

De 2a qōe

V opio

vt ꝑtermittendis minoribꝫ sibi maiores ꝯpa
ret voluptates. et doloribꝫ puis suscipiendis
maiores grauioresqꝫ repellat. In hac ferme
sentẽtia Eudoxus. ⁊ aristippus. ⁊ Epicur⁹ fuere
Et si eoꝝ alius plus. alius min⁹ tribuerit cor
poris voluptatibꝫ. Hijs adijciendus est democri:
tus. qui obscure quidẽ ⁊ verbo pene insolẽti
euthymiã summũ bonũ esse dixit. q̃si trãquilli
tatẽ quandã aĩmi omĩ molestia vacãtis. Alij
alia opinio s[ecundu]m aristotelis et peripatheticorum vero in vsu virtutis felicitatẽ posuere. atqꝫ ex
eo beatã ꝯstare vitã censent. esse enĩ quoddã
ꝓpriũ hoĩs opus ad q̃d agendũ natus sit. id
aũt non esse viuẽ: quia ꝯmune sit etiã plãtis
nõ sensũ habẽ quia ꝯmune sit ⁊ brutis. ʒ vitã
⁊ actus scd̃m rõnem qua q̃ bene excellenterqꝫ
vtitur id ꝓpriũ opus ad q̃d natus sit bñ absol
uat. eũqꝫ bñ viuere ⁊ bene agere. in eo quesitũ
eẽ sũmũ illud hoĩs q̃d querim⁹ bonũ. In hac
ferme aristotiles. ⁊ theophrastus. ⁊ ceteri oẽs
dum peripatetici fuẽ. Sed cũ querẽntur nũq̃ foret
hec vita in potestate sapientis. id est an sibi
ipi per virtutẽ hãc ꝑstare vitam bonus vir pos
sit mille difficultates suboriri videbãtur. fieri
enĩ potest vt sapiens ⁊ bonus vir ⁊ oĩbus vir
tutibꝫ instructus. atqꝫ ornatus. in exiliũ. in or
bitatem. in egestatẽ. detrudatur. amissa pria.
ablato pr̃imonio. filijs propinquisqꝫ necatis.

Pretēa vt in carcerē tirāni · ut in eculeū·ut in ſupplicia grauia ⁊ miſeranda incidat·hūc igē quanq̄ virtutibꝫ habundātem tamē beatum dicē tantis in malis quis poteſt:Quod ſi ita eſt·nec virtus ipa ſatis videt ad beate viuendum·ob hec hij de quibus loquor phi:tria bonorū gn̄a deſcripſerūt·aīmi·corpis·externa·felicitatē in bonis aīmi reponūt·que ſunt maxiā ⁊ pcipua bō Corpis autē ⁊ externa adeſſe hoī oportere ayūt:nō ut illa ex ſeſe btām ɔficiant vitā · ſed [redacted] ne opacōnes virtutis in quibus beata vita cōſiſtit impediātur·Eteni ſupplicijs Doloribꝫ affectum corpus·neqꝫ cōtemplari q̄t q̄ nec agere pmittit·⁊ egeſtas exiliūqꝫ multa impediūt cum tanq̄ inſtrumēta deſint ad agēdum·Quid ergo miſer erit ſapiens·in hijs q̄ ſup̄ enumerauim⁹ malis:certe non miſer·Habitus enim virtutis illū ab hac infami appellacione defendit·ſed nec etiā beatū tantis in calamitatibꝫ nūcupabo·btā enim vita oīs optabilis eſt ⁊ plena gaudiorꝫ·Hec vero calamitoſa nequaq̄ optabil:nec beata igit;hec ferme pipatheticorꝫ eſt de ſūmo bono vitaqꝫ btā ſentencia·nec ē dubiū qn̄ ⁊ ſi parū:tn̄ aliq̄d fortune tribuatur·Itaqꝫ zeno quoqꝫ a zenone ſunt ſtoyci (rigidi nempe hoīes et ſeueri) aliter de ſūmo bono opinati ſunt·Negant enim quitq̄

eſſe bonū ꝑter honeſtū·in eoqꝫ cōſiſtere vitā
btām affirmāt·honeſtū aūt eſt qđ bene ꝛ lau
dabilit ꝛ ex virtute fit. Vt enim quod timide
qđ libidinoſe·quod abiecte agitur·turpe dicit
ac dedecoris plenū:ſic qđ fortiter·qđ ꝯtinēter
quod ex dignitate agit·honeſtū decoꝝ pulcꝝ
nūcupam⁹. Corpis aūt ꝛ fortuē ꝯmoda negāt bona: contra q illorum incōmoda negat mala
[redacted] eſſe. Virtutē vero [redacted] ſatis eē ad btē viuē
dū putāt·neqꝫ carcē·neqꝫ tormētis neqꝫ dolo
ribꝫ vllis·aut egeſtate·exilio ve beatā vitā im
pediri. Virū enī ſapientē et vere fortē magno
inuicto aīmo totū ex ſeipō pendē·nec huānos
caſus·neqꝫ fortune iniurias expaueſcē·nec ill
ſi accidāt vnq̄ frangi. Non enim exiliū·nec
pauptatē·nec dolores mala eſſe ſapienti·qm̄
ut nihil bonū pret id quod honeſtū·et cū vir
tute:ſic etiā nihil malū niſi qđ turpiter ꝛ cum
vicio fit·qđ in ſapientē cadē nequaq̄ pōt·q
ſi fortunā metuat quis·nūq̄ erit beatus·cū et
ſi nō facta·attn̄ facienda formido illius mutabi
litatis ſolicitū reddat·hec ferme eſt ni fallor
ſtoyce diſcipline forma·neſcio an vera ſꝫ certa
maſcula atqꝫ robuſta. Percurri tibi ſentēcias
omēs de ſūmo bono·que quidē cognitu digne
videbātur. De quibꝫ ſcire velim q̄d tandē exiſti
mes. Ego ne inquit fatebor tibi q̄d mi acciderit
Singulis dū a te ēferebātur·meme totū addixi

Nam voluptate ⁊ vacuitate doloris·que p̄ma
fuit ſentēcia · nihil optabilius viſū eſt. Quid
enim beatius aut eſſe aut excogitari poſſit q̄
vita gaudioꝝ plena om̄i moleſtia detracta· ā
quid deorum immortaliū vite ſimilius ꝑmagiā
ri poſſumus. qui cum ſint vere felices et beati
hoc btitatis inſtar nobis mortalibꝫ reliquiſſe
videtur. Rurſus vero cum ad virtutis ſplendo
rem oculos erexi victus excellentie laude vſqꝫ
adeo cōtempſi equidem ac poſthabui volupta
tem· vt etiam doloribus ⁊ moleſtijs cōpandā
eam beatitudinem extimarem. Corporis vero
cōmoda externāqꝫ proſperitatē rerū q̄ſi nccā
riā in bonis reponendā. Ecce alteri exurgētes
negāt quicq̄ tale in bonis habendū. Dantqꝫ
hoī ptātem ſeipm per ſe in btitudinē aſſerēdi
quo quid optabilius eſſe poteſt. Ita cū omēs
ad ſe trahant ambiguꝰ ſum qd maxime putē
pcipiendū. Non eſt mirū inq̄ ſi tibi horum ſin
guli probātur · nam vulgus quidē phorū qui
abſurda dicebāt· iā pridē auditoēs ſcoleqꝫ ipē
reſpuerīt. He reſtāt diſciplme q̄ aliq̄d dicē vi
deātur· q̄ ⁊ ſi v̄bis pugnēt re tn̄ ⁊ effectu ꝓxiē
ſūt. Quomō ꝓxime inq̄t an pōt q̄cq̄ eē diſtāti
us. Attende inq̄ an tibi ꝓximitatē hāc ſatis
ꝓbare vidior. Primū ſtoycos a pipatheticis q̄d
differre putas · vtriqꝫ ꝑfecto btē vite dn̄am

¶ Incipit recordac̄ie p̄dc̄aꝝ opiōnes

effectricemq; virtutē cōſentiūt in hoc fere totū
eſt. Et qui in vno hoc cōſentiūt vix in alijs diſ
ſentire poſſunt. Nam de corpis externiſq; omo
dis q̄ alij bona appellāt. alij nō bona. id [redacted] non
refert qn̄tum quiſq; illis tribuerit. ſi non pl⁹
hiſ q̄ illiſ de verbo differētia ē. non aūt de re. q̄
alios vſitatū verbū delectat nouū. Que enim alteros
hij bona & mala illi prepoſita & reiecta appellāt
de fortune [redacted] tormentis doloribuſq; corporis vero
diuerſitas eſt. & quidē non magna. pipatetici
enim nō a quibuſuis calamitatib; depelli vitā
btām putāt: ſed ab ingentib; & multis. et hec
ipſa ſi accidāt ſapiēti: nequaq̄ eū fieri miſerū
dicūt. Stoici vero etiā in hijs ipis calamitati
bus btūm aſſerūt. Vides ergo q̄ parū inſit
inter hos duarū ſentēciarū mgr̄os. Nō etiam alias. ſectarum
voluptatis p̄toni non multū ab hijs diſcedūt
Felicitas eni abſq; voluptate eſſe non poteſt
Adeo eni implicata eſt illi et ānexa voluptas
ut ſepari neq̄at. Nomē certe ipm quo btitas
deſignat̄ a gaudendo apud grecos tractū eſt
q̄ſi vita quedā gaudioſa. Actio vero virtutis
ſciaq; et cōtemplacio conſcia demiq; ipa recte
factorū. immenſas quaſdā ɔtinet voluptates.
Vt dubiū fiat hec ꝓpter illā. an illa ꝓpter hec
expetant̄. Clamat enim Epicurus ipē nō poſſe
cū voluptate viuē. n̄ iuſte tempate prudēterq;

viuat neq3 rurſus iuſte tempate prudent niſi
ſint cū voluptate. Ita cū tres phorū ſecte oēs pfe
cto ā idē aut ꝓpe de ſūmo quidē bono dicē vidē
tur. Quare nō multū tibi formidandū ē cū alte
ros ſectaris ab alteris ꝯtingat te abſcedē lon
gius. per ꝙ gratū eſt inqt hāc vt ita dixerim
phoꝝ ꝯciliacōem audiſſe. nec placuit mō tua
de hijſce reb3 diſputacō. verū etiā placauit in
qetā mentē tuinā potiſſimū inherēthesitātē. Sz De 3a qōe
reſtat ē tercia illa pars cū ſit ne aliqs finis ex
trem9 ⁊ ſūm9. ⁊ qd ſit ꝯſpexerim9. Vt nūc qb3
reb3 veniat ad illud oñdas. Tute inqꝫ ipē viā
nō ex ſupioribz dictis iā hinc diſcernis. Diſcer
no [redacted] inqt, [redacted] virtutes dñas effectri
finis beate vite ces q3 ꝯſencō. ſz tñ de hijs audiē ꝑcupio. Audi
igit inqꝫ ⁊ ſi nō ad viuū reſecare ꝓpoſitū ē. ſz qn
tū ad euidētiā nūc ſat eit breuī diſcurſu ꝑtingē
inquit hocipm nūc poſtulo. De ſingul' vero ſi ambigā
alias. Cū igē p virtutes ad btā3 vitā ꝑueniat
ab hijs ei honeſtas voluptasq3 vera exiſtit (de
vtutib3 ipis dicē aggrediar. At3 illud pmū a
nob intelligendū ē. virtutē oē3 eē affectōe3 ai
ꝯſtantē quā ꝯi noie habitū vocāt. Vt ei equū
ſita natura ingnatū videm9 vt ⁊ currē ⁊ ingirū
flecti ⁊ portare equitē poſſit. hec tñ ipa nō pfe
cte agit niſi cū domitus ⁊ exercitatus eſt. atq3
ita aſſuefactus ut illa bene et ſcienter agat

Tūc enim pfectū quoddā habē videtur. Sic
⁊ homo a natura aptus. p exercitacōʒ ⁊ aſſue
tudinē. habitū iuſticie ⁊ tempātie ceterarūqʒ
virtutū nanciſcit. Vt tūc demū perfectū abvſu
ſit q͛d a natura fuerat inchoatū. Et de virtute
quidē omi in hūc mod accipiendū eſt habitū Diffinicio virtutis
ſcʒ eſſe aīmi exercitacōe vſuqʒ acquiſitū. vt
Diuiſio virtutu iam pite et ſcient opus ſuū pficiat. Virtutum
vero ipaꝝ pma pticio eſt. ut alie ſint moris
alie intellectus. cōueniūt vero in eo qꝫ omnes
pa dra ſūt habitus. Differūt aūt qꝫ morales fuerit in
ea pte aīmi que nō habʒ rōnem. Intellectiue
2a aūt in ea pte que rōem habʒ. Preteā morales
virtutes mediocritates quedā ſunt int exceſ
ſum ⁊ defectū. Intellectiue aūt exceſſum nō ha
3a bēt nec ſunt mediocritates. Inſup morales
circa affectus et actus. Intellectiue autē circa
veri dephēſionē magis verſant. Sūt vero in Enumerat intellectuales virtutes
tellectiue virtutes qn̄qʒ. ſapiētia. ſcientia. pru
dentia. intelligētia. ars. Moraliū aūt maior eſt
numer⁹. Vt eni affectus ſūt humani qui nos
inflectūt ⁊ ducūt. Ita virtutes aduerſus hos
oppoſite reſiſtūt. Ex quo fit ut morales quidē
virtutes omēs circa difficile arduūqʒ verſent
Difficile eſt libidines q̄ſi freno ɔpeſcere. diffici
le iracūdiam tenē. difficile auariciā cohercere
Idē eſt de alijs affectibʒ nr̄is. ad que eni promi

natura ſum⁹ aduẽſus illa virtutes opponũtur
Nil agas timide dicit virtus·nil intemꝑanter·
nil auare·nil iracũde·nil inique·nil abiecte·gñ
de potius quãdã ꝓpoſitũ tibi ſit. Et ſi adſint
facultates·magnificẽtia ſplendeat·honores ve
ro ita ꝓſequere vt declines ambicõem·veritas
q in omni ſermone q in omi vita eluceat. Pre
tẽa caue ne te virtutis ſpecie decipiat viciũ. In
cõſulta audacia fortitudo non eſt·ſꝫ temeritas
potius q veſania·tã[redacted] eſt in vicio q̃ nõ timen
da formidat·q̃ꝫ qui timenda oĩo nõ expaue
ſcit. Sit timor in piculis·ita tamẽ vt ſi ꝑferẽda
ſint·ratio vincat ſupetqꝫ terrorem. At graue
eſt vulnera excipe·graue mortem obire. Sunt
ſane iſta ſi ita viſa q grauiſſima tamẽ incidũt
tempora in quibꝫ honeſta mors turpi fuerit vi
te a ſapiẽte preferenda·q vulnera per gloriã
excipe preſtet·q̃ꝫ ꝑ ignominiã corpus integrũ
ſeruare. Hinc fortitudo illa mirabilis exiſtit·ſpe
cioſiſſima ꝓfecto virtus·oratoꝝ campus·que tanto
fauore hoim excepta eſt·vt a defunctorum ſta
tuas videam⁹ fere habitu militari·quaſi pre
clarũ ſit hoc potiſſimũ genꝰ laudis in vita cla
ruiſſe. Comune certe virtutis nomẽ fortitudo
ſola in ſuã ꝓpriã appellacõeꝫ ↄuertit·nec ſane ĩ
merito. Virtus enim a viro dicitꝰ·vir autem
cõſtans aliquod q pugnax deſignare videtur

Itaqȝ illud in ꝓmptu ^est^ ſi viri eſtis id eſt ſi for
tes. Et ceſar milites increpãs inquit ſe non tm̄
virtutē in milite deſiderare q̄ᵖ modeſtiã. virtutē
haud dubie pro fortitudine ponēs. Itaqȝ vt
in multis alijs ita in hoc p̄clarius greci q̄ᵖ nos
fortitudinē eni illi andriã vocant. id importat
ut verbū de verbo exp̄matur virilitatē. Nam
tempancia circa libidines omnis quidē ē nec
viri ſolū verū etiã mulieris. Fortitudo aūt pro
pria viri. Verſatur aūt tempãcia circa libidies
opeſcendas. atqȝ ut fortitudo a fuga nos reuo
cat. ſic tempancia ab inſequendo cohercet. vt
quodãmō inter ſe conrie vna ad preliū co^ho^r
tari. altera receptui canē videatur. Eſt autē tem
pantia circa eas voluptates q̄ nobis ſūt cōes
cū ceteris animãtibȝ. ex quo nō ꝓprie quidē ille
hoīs voluptates ſȝ magis ſeruiles beſtialeſqȝ
habeantur. Diximꝰ de affectibȝ aīmi in metu et libi
dine. quid: ſ. auaricie nō arduū eſt frenū impo
nere. aduerſus quã immoderacōeȝ virtus eſt
quã dicimꝰ liberalitatē. Ea ē mediocritas quedã
in acquirendis erogandiſqȝ pecunijs. remota
quidē ab auaricie ſordibȝ. remota etiã ꝓdiga
litatis amentia. Auari eſt eni nimia acquiren
di cupiditas. et remiſſior q̄ᵖ oportet expendēdi
cura. Hec aūt duo contra in ꝓdigo nã et diſſo
lutus in acquirendo. et ꝓfuſus in largiendo: eſt

De liberalitate

horū medius liberalis· vbi ⁊ qñ ⁊ qñtum capiendū erogandūq; ſit tenet· ⁊ racõnem ſecut⁹ iā iſta agendi habitū cõtraxit ab vſu. Sed vt circa pecuniarū cupiditatē honorū alia quedā virtus exiſtit ambicioni contraria· nomē vero nequaꝗ̄ ſortita. Sūt enim quidā plusꝗ̄ oportȝ honoribȝ inhiantes· quos dicim⁹ ambicioſos hij ferme idē in honoribȝ faciūt quod auari in pecunijs cōpandis. Alij ⁊ quos honeſte conſequi poſſint honores· abiectione quadā aīmi ꝑtermittūt. Inter hec vicia virtus eſt quedam intellecta quidē apte ſed nō aperte noīata. At enim ⁊ liberalitati ⁊ huic virtuti que eſt circa honores due ꝑclariſſime virtutes ꝯiūcte ſunt magnificentia· ⁊ magnanimitas· quarū magnificentia ſublimior quedam liberalitas eſt circa ſumptus ingentes· vt ſi quis ad vſum populi theatrū edificet· aut ludos exhibeat megalenſes · aut gladiatorū mun⁹· aut epulū publicū; hec eni ⁊ hmōi que priuatū excedūt· ſplendorem quendā habent eximiū · nec liberalia mō ſȝ etiā magnifica dicūtur. Magñficentia igr̄ ad liberalitatē talis eſt · eodēq; mō magñimitas ad illā aliam virtutē que circa honōes verſatr̄ Eſt enim fere eadē niſi ꝙ magñitudine animi ꝯpoſitoq; ſublimi excedit vt ſi maximis dign⁹ ſit maximos ſibi honores arrogare nō vereatr̄

liberalitas, ſic etiā circa cupiditatem

De magnificentia

De magñimitate

De mãſuetu͛e

Proxima eſt Manſuetudo · ⁊ ipa q̄ aduerſus
cupiditatē ꝯſtituta nō pecuniarū · neq; honorū
ſꝫ vīdictarū · Eſt enim ira vlciſcendi cupiditas
cui ꝯ̄ſiſtit mãſuetudo ne plus nimio efferatur
huiꝰ exceſſus iracūdia defectus vero ſegnicies
vtraq; in vicio · mediocritas vero laudabilis
que ⁊ ꝑ quibꝫ ⁊ aduerſus quos ⁊ qn̄tū oportꝫ
iraſcitur · Hic ille ſublatis in me oculis q̄ſi ad
miraret᷑ · Mediocritatē inq̄t iſtam cetē quidē
virtutes que adhuc a te ꝯmemorate ſūt · recte
ſuſcepiſſe videbātur · Manſuetudo aūt admiror
ſi hāc ſuſcipiat mediocritatē · Jam enim [redacted] ſi hoc
fatemur illud q̄ꝫ ꝯſti te [redacted]ndū erit iram quando eſſe
laudabilē · de quo ut tibi verum fatear valde
equidē ſubſiſto · q̄s vero cauſas ambigēdi hēaꝫ
ſi nō tibi mea īterpellacio moleſta ſit · conabor
exp̄mere · Tu vero inq̄ꝑ arbitratu tuo · non enī
mei cauſa ſermo hic inſtitutꝰ eſt · ſꝫ tui · Puto
igit᷑ inquit nullā iram eſſe laudabilē · q̄ ſi nō
laudabilis neq; cum virtute · q̄nomīs virtus
laudabilis eſt · Virtus enī excellentiā ⁊ p̄ſtan
ciā dicit · Nichil vero eſt oīm q̄d non abſq; ira
melius faciāt hoīes q̄ irati · Quid enim ira niſi
ebulicio quedā ⁊ ꝯcitatio · maturo ſtabiliq; cō
ſilio ⁊ trāquillitati rōnis aduerſa · Jtaq; non
alia tā crebro penitenda hoībꝫ incidūt · q̄ illa
que ꝑ irā gerūtur · Nam recta quidē illa ratio

qua nulla carē virtus pōt ſedacōnem aīmi ſe
ueritatēq; requirit. Ira vero pturbat ⁊ ɔcitat
vt nō ſolum mentis iudiciū ſ; corpis etiam lauda
bilē ſtatum puētat illa quidē atq; detorqueat
furētes oculi. ⁊ tremētia labra. verba interru
pta atq; infracta. Jactatio brachioꝝ inſana
ꝓgreſſio amens. hec aūt ut pace tua dixerim
furori ꝓpiora mihi videtur ꝙ virtuti. Atq; p
abſurdū eſt rectā quidē racōnem in virtutib;
dn̄ari. Irā vero que nos a recta rōne dimoūet
in virtutib; eſſe fateri. ⁊ hūc ſeruaturū eē mo
dū in rebus agendis credē quī in ſeipō modū
non ſeruat. Videtur porro ⁊ ſapiētes viri hoc
ipm quod mō dixi aptiſſime teſtificari. Sunt
enī vt videm⁹ libri cōplures aduerſus irā ab
illis ɔſcripti. Qui vero cōn̄ Iniraſcentiā ſcripſe
rit. nemo adhuc quod equidē ſciam repertus
ē q̄ſi nō iraſci laudabile ſit. Iraſci vero viciosū
ꝙ ſi irā nūꝙ eē laudabilē ɔſtat. ſequit̄ vt me
diocritas nulla ei⁹ ſit ſ; oēm penit⁹ hmōi ptur
bacōe; aī eē improbandā. Tū ego nō ignoro
inꝙ iſta dici ſolē ab hijs q̄ cōn̄ pipatheticos
diſputāt. ſed tn̄ refert q̄d quiſq; ſentiat. Que
ris nū excādeſcētiā iſtā vehementēq; iracūdiā
probem. negabo equidē atq; deteſtabor. Quid
enī amentius. q̄d furori ſimili⁹. Queris rurſū
num Iniraſcētiā ⁊ ſegniciē omī tempe laudem.

hāc rurſus vicio ducā· atꝫ reprehēdam. Et
enī peto abs te ſi ſeruus parentem verbēt tuū· ā
ſi virgini filie vim afferat· num tu hec aſpiciēs
aīo trāquillo eſſe debeas vel potius motu quo
dā aīmi ad infringendā illius ꝯtumeliā inſur
gere. Reſpondebit pfecto pietas ipa ⁊ rō repre hen
dendū eſſe te· niſi p tāta parentis filieqꝫ iniuria
indignacōēꝫ ſuſcipias· ⁊ ad vindicandū cum
acritate quadā vehemenciori pceteris. Quid
enim queſo agat filius cōtumeliā parentis indi
gnā cernēs: ſtabit credo eodē aīmo atꝫ vultu
quo prius· nec eū tam cariſſimi ⁊ ꝯiūctiſſimi in-
iuria ꝯmouebit: Et q̄s non hūc deteſtetur atꝫ
reprehendat: Ita fit ut ira quedā nōnūꝙ lau
dabilis ſit· ⁊ nō iraſci in vicio reponat. Videt
porro neqꝫ ſenſum neqꝫ mentē habē· quū vſqꝫ
adeo hebes ⁊ diſſolutus eſt. Vt neqꝫ doleat ne
qꝫ grauit ferat· cū patrie· cū parentibꝫ· cum filijs
cū ceteris· quos cariſſimos habē debeꝰ ꝯtuēlie
inferunt· neqꝫ ſane verū eſt qđ dixiſti nihil eē
oīm quod nō abſqꝫ ira melius fiat. Iuuāt enī
interdū et certe decēt ſtimuli quidā et motus
aīmi vehemēciores· p indignitate flagicij nō
immerito ſuſcepti· qui nos ad pietatē fortitudi
nemqꝫ impellunt. Nam ꝙ ais neminē adhuc
cōtra iraſcenciā ſcriptitaſſe. Ignorare michi
ariſtotilē videris · qui vbiqꝫ ſcriptorū ſuorum

ſegniciē ⁊ Inirascentiā iſtā magnop̄e clam̄at
Itaqȝ ut tu iracūdū illū furenti· ſic ego diſſolu
tum hūc ⁊ ſegnē mēte capto adſimulato· qui
nec ſentire nec curare nec affici vlla re videat
Sȝ hec ſatis· ad reliq̄ inſtituti opis reuētamur
Diximꝰ de māſuetudine atqȝ illius extremis
In vita aūt ⁊ ꝯuerſacione multi peccāt· Nam
reperiūtur quidā cōtencioſi diſplicentes duri
difficiles inhumani· Coñqȝ alij adulatores
placendi ſtudio oīa aſſentātes· hec vtraqȝ vi
tanda ſūt· Media vero inter hec virtus ē ami
cicie ſimilis ꝓcul ab aſſentacōe ꝓcul a cōtēcioſa
aſpitate· Eodēqȝ mō ⁊ oſtētacōȝ ⁊ yroniā in vi
ta ⁊ ꝯuerſacōe abeſſe ꝯuenit· q̄rū altera in plꝰ
fictio ē· altera ī minꝰ· Grauitas vero harū me
diocritas ē ſȝ ab oſtētacōe remotior· Cū aūt ſit in
vita ceſſatio q̄dā ⁊ remiſſio neqȝ ei ꝯtinuo labo
rare hō pōt· Solaciorꝝ quedā moderacō ē· Nā
ſi oēȝ effugias iocūditatē ruſticꝰ ſis· Si aūt oēȝ
arripias iocādi occaſioēȝ· ita ut nec dig̃tati nec
honeſtati parcas· mō riſū mouē poſſis: ſcurra
Int̄ hec moderacō ē que virtꝰ q̄ ab hijs extre
mis reducta comitas appellat̄· Sic ter gemina Epilogꝰ p̄dc̄oꝝ
ſūt vicia ī ꝯuerſacōe hoīm deuitāda· ne adūſa
tores odioſi· neue rurſus placētes adulatoēs
ſimꝰ, ne fingamꝰ oſtendo· neue rurſus minu
endo yroniā vtamur· ne ꝓcul ab oī iocūditate

neue prorſus ridiculi hoīes ſcurreq; hēamur.
Juſticia vero duplex eſt vna ꝑfecta que oēm
cōplectitur virtutē. Altera ſingularis in equi
tate repoſita. Equitas aūt eſt ut ne plus cōmo
di neue min⁹ incōmodi ſuſcipiatur. Hic ille pa

questio

tere queſo inq̄t paruꝑ a hoc loco interpellari te
cupio eni mihi moleſtū ſit. quāobrem ꝑfectam
virtutē iuſticiā dixeris intelligere. an forſan
alie de quib; ſuꝑ dixiſti virtutib; ꝑfecte nō ſūt
ne fortitudo quidē. illa quā tu multis verbis or
naſti. q̄ ſi ille ꝑfecte cur huic ꝑfectionē potius
attribuas q̄ꝫ illis. non plane intelligo. iure tu
quidē ambigis inq̄ꝫ ſꝫ non omia poſſunt hoc tā
to ac tam ꝑcipiti diſcurſu explicari. Jāq; hoc
dictū eſt nō eſſe ꝓpoſiti ut ad viuū ſingula re
ſerem⁹ ſꝫ tanq̄ꝫ introductores aliq̃ euidētiā
quandā a ꝑguſtacōem rerū in pñtia tradere

solutio

Quod tñ nunc de ꝑfecta requiris virtute. ſcire
debes bifariā dici ꝑfectam. vno mō ut inchoate
opponit. neq; eni eſt dubiū nos ad iuſticiam
et tempanciā a fortitudinē a liberalitatē quo
dāmō natura aptos ꝓduci. Vſus tñ a aſſuetu
do excitacōq; ipa. ut de equo ſuꝑ diximus. ita
nos afficit ut tunc iā ꝑfectum ab vſu ſit quod
a natura fuerat inchoatū. iſto quidē mō omis
moralis virtus ꝑfecta eſt. nec min⁹ alie q̄ꝫ ipſa
iuſticia. Alio mō virtus ꝑfecta dr̄ q̄ oēm oīno

virtutē ɔtinet ⁊ ɔplectitur· talis vero ē iuſticia illa de q̄ primo diximꝰ. Eſt enim ſecundū leges obſeruacio quedā. Leges aūt cūctarū virtutū opa iubent ⁊ viciorꝝ oīm facinora vetant. Nā et que ſunt ɔtinentie· vt non ɔmittes adulterium non flagiciū facies· ⁊ que ſunt fortitudinis· vt nō fugies in acie· non deſeres locū· non arma abicies· ⁊ q̄ ſunt manſuetudinis· vt nō iurgia dixeris· nō pulſabis· nō ɔtumelia afficies· ⁊ ſic de alijs virtutibꝫ ⁊ vicijs· illa iubendo iſta vetā do. Que vero a legibꝫ proficiſcunt̄ iuſta ſunt. Itaqꝫ illa pars iuſticie que eſt legis cuſtos ⁊ obſeruatrix vniuerſalis quidē eſt et vſū vir tutū oīm in ſe ɔtinet atqꝫ ideo pfecta dr̄ ꝙ nul lius virtutis vſus illi deſit q̄ſi ɔpleta quedā et abſoluta virtus. Alia vero iuſticie pars quā in equitate repoſitā diximꝰ particularis eſt vt nō plus ɔmodi neu minꝰ incōmodi ſuſcipiaꝰ Eſt igit̄ iuſticia duplex vna vniuerſalis virtꝰ altera ſingularis pma eſt illa ſplendida de q̄ euripides inq̄t. Neqꝫ Lucifer neqꝫ heſperꝰ ita mirabilis. Altera vero nō plus ferme laudis ī ſe habꝫ q̄ꝫ vna ceterarū virtutū· Mihi quidē in quit hec pio cūda fuerīt· ⁊ mādaui memorie q̄ dixiſti. Sꝫ nūc quod reliquū eſt intellectiuas expeto virtutes. Vnum adhuc reſtat inq̄ꝫ qd̄ ignorarē te nolo poſtea ad intellectiuas tāſibiꝰ

Quod eſt inq̄t de cōtinentia inq̄ꝑ ⁊ incōtinētia De continentia et incontinentia
dicē que res ⁊ difficultatē hab; ⁊ pleroſq; fal
lit. ⁊ vtilitatē nō ɔtempnendā eius cognicio
affert Cōtinentia igit̄ nō eſt illa quidē virtus
ſ; finitiuū quoddā ⁊ proximū. oſtenſū eſt enī
ꝑus omnē virtutē eſſe habitū. Continētia ve
ro habitus nō eſt, itaq; nec virtus dici poteſt;
verſant̄ aūt. cōtinentia ⁊ incōtinentia in hijs
in quib; tēpantia ⁊ intempantia. Abſtinet
q̄s a iocūditate ſenſuū indebita ſi diu hoc ege
rit in habitū tranſit. ⁊ tūc demū elucet virtus
tempantie ante vero q̄ꝑ cōſtitutus ſit habitus
in ipis opibus continentia eſt. Itaq; ⁊ dolens
abſtinet ɔtinens nec ſatis firm⁹ eſt aduerſus
cupiditatē. Eodē mō incōtinēs nondū habitū
vicij ɔtraxit Itaq; rōnem diſcernit ⁊ principiū
tenet. ſupatur tn̄ ab affectu ⁊ in vicijs quodā alias inuitus
mō captiu⁹ abducit̄. de quo recte poeta inq̄t
video meliora proboq; deteriora ſequor. At in
tempans in habitu vicij ɔſtitutus nec rōnem
iam nec pncipiū tenet atq; ita corruptus eſt
vt pverſa natura rerū malū quidē bonū arbi
tretur bonū aūt malū. Itaq; eligēs facit intē
perās. Incōtinens vero nequaq̄ꝑ eligēs. quia
rōnem intelligit. ſed tn̄ trahitur violentia cu
piditatis. que in eo quidē eſt oī rōne potentior
habes nunc de continentia ⁊ incōtinentia que

breuiter dici potuerũt · hec eadẽ vtilia ſũt et in ceteris virtutibꝫ vt habitũ electõnemqꝫ in illis recognoſcas. Viciosus enī omis qui habitũ vicij iã ↄfecit lumẽ cognicõnis pncipiũqꝫ aīmi ſit · quãobrem malo gaudet q2 id bonũ putat. Qui vero nondũ habitũ effecit · ſe quidẽ male agẽ intelligit · pugnatqꝫ ſimul affect9 ꝛ ratio · atqꝫ modo hec mõ ille vincit. Placet igr̃ int virtutẽ ꝛ viciũ medias eẽ affectões quaſdã nondũ ſatis ſtabilitas vt modo ad hanc mõ ad illã inflectamur. Nũc vero qm̃ de moralibus dictũ eſt · intellectiuas virtutes breuit̃ videam9. Earũ nempe diſcuſſio ꝓlixitatem exigit breuitas aũt opis ſuſcepti ↄpendiũ flagitat. Tã ꝗ̃ igit̃ illas monſtrantes notare tm̃ ſingulas illarũ ↄtenti erim9. Quociens ergo de virtute ꝓpria loq̃mur ſiue illa moralis ſiue intellectia ſit · de aīmi virtute nõ aũt de corpis loqui nos intelligendũ eſt. Ipius vero aī ptes ſunt due vna rõnal' alia nõ hñs rõem. Ea rurſus que rõeꝫ non habꝫ partī eſt uegatatia expers oīno rõnis quã plantis etiã ineſſe ↄſtat · ptī appetitiua cupiditatis ꝛ mot9 ꝛ affectuũ oīm capax q̃ ꝛ ſi rõem nõ habꝫ audiẽs tñ eſt ꝛ parẽs rõni · hec eſt enī illa pars aīmi nr̃i quã increpa9 errãtẽ · quã cohercem9 elatã · quã excitam9 iacentẽ · quã ↄſolamur afflictã · hãc nos dirigi9

De virtutibus intellectiuis

digito

et rõni obtempaẽ ꝯpellimꝰ. In hac demũ ꝑte
virtus moꝛalis fit. que ẽ habitus aĩmi ꝑ aſſue
tudinẽ acquiſitus. ut mediocritatẽ quandã ĩ
affectibꝫ ſeruet. Irrõnalis igiť pars aĩmi du
plex eſt ut oſtẽdimꝰ. Racionalis vero etiã eſt
duplex. nã eius vna pars cõſultiua eſt. altera
ſcientifica. Cõſultamꝰ aũt de hĳs que aliť eſſe
poſſunt. Scimꝰ vero ea q̃ aliter eſſe nõ poſſunt
In hac itaqꝫ rõnabili parte aĩmi virtutes in
tellectiue fiũt atqꝫ ut iſta diuidiť ſic ille diſti
gũtur. quũqꝫ vero eſſe virtutes intellectiuas ſu
pradiximꝰ. inter quas prudẽtia nobis prima
occurrit. cũ ſupioꝛibus quas ſup̃ retulimꝰ vir
tutibꝫ fere ꝯiũcta. Eſt enim in rebus agendis
recta illa rõ que moꝛalibꝫ moderatur virtutibꝫ,
queqꝫ extrema refugiẽs in mediocritate qua
dã laudabili ꝯſiſtere facit. nihil aliud q̃ꝫ prudẽ
cia eſt. Ex quo fit vt nulla moꝛaliũ virtutũ abſ
qꝫ prudẽtia eſſe poſſit. Verſať aũt prudentia
ĩ hĳs rebꝫ que nõ ſemꝑ eodẽ mõ fiũt. ſꝫ alias
aliť. In quibꝫ etiã conſiliũ ⁊ electio locũ habẽt
Nam de certis ⁊ impoſſibilibꝫ aliť ſe habẽ fru
ſtra quis aut cõſultat aut eligit. Itaqꝫ ⁊ ꝯſiliũ
⁊ electio prudẽtia eſt. reſqꝫ agende omẽs ꝯſilio
⁊ electiõe pendũtur. Videť aũt electio nõ alĳs
ferme ullis q̃ꝫ homini ꝯuenire. Nã neqꝫ beſtĳs
que ſũt infra hoiem qm̃ rõne carẽt. nec rurſus

deo qm̄ ille puro ītuitu ſingula diſcernēs nulla
de re ambigē pōt. At ꝯſiliū ⁊ electō de re dubia
eſt. Dicit̄ aūt electio. qđ ex pluribꝫ ī ꝯſultacōe
ꝓpoſitis vnū eligat̄ id eſt ſuſcipiat̄. fit aūt hoc
cū plibꝫ ꝓpoſitis cōmodis id qđ vidꝫ maximū
potiſſimūqꝫ aſſumim⁹. aut cum plibꝫ ꝓpoſitis
incōmodis mīme malū recipim⁹. hec aūt et tē
pus ⁊ accidētia variāt et reꝝ expientia cōſiliū
dirigit. Prudētia igit̄ de hijs eſt que alit̄ eſſe
poſſunt. Scientia vero cōñ de hijs eſt rebꝫ que Scīa
ſemp eodē mō ſūt ⁊ alit̄ eē nō poſſunt. pñcipia
tñ nō tractat. ſ ab illis iā cognitis diſcurrit. in Intellect'
telligētia vero pñcipioꝝ eſt ⁊ circa illa verſat̄
At ſapiētia vtrāqꝫ ꝯplectit̄. Nā ⁊ de pñcipijs Sapiā
⁊ de hijs q̄ a pñcipijs manāt iudicat et diſcer
nit. Itaqꝫ rcē diffinita eſt rerū dīnaꝝ huāna
rūqꝫ ꝯgnicō. O pclarā ſupellectilē inq̄t ⁊ q̄ſi di
∧ enim uinā quandā intelligētie ſiluā. q [redacted] l' au
dite ſerenāt aīmū: q̄d guſtate recēpteqꝫ effici
ent. Reſtat ars inq̄ q̄ eodē gñe quo prudētia Ars
verſat̄. ſ in eo differt ꝙ Ars in faciēdo ē pru
dētia ī agendo. Eni vero cū plues ſint virtutes
vt diximꝰ: ꝯſtat alias ad ocioſā vitā in ꝯtēpla
cōne repoſitā. alias ad negocioſā ⁊ ciuilē eſſe
aptiores. Sapia eni ⁊ ſcīa ⁊ ītelligētia ꝯtēplati
uā alunt. prudētia vero in oī actōe dñatur, vtra
qꝫ ſane vita laudes ꝯmēdacōeſqꝫ ꝓprias habꝫ

Contẽplatiua quidẽ diuinior plane atqꝫ [redacted]ari
or. Actiua vero in cõi vtilitate p̄ſtantior. Itaqꝫ
in p̄uata vel publica re · quecũqꝫ excellentẽ et
cũ laude · quecũqꝫ pro vtilitate aut noſtra aut
p̄rie · aut hoĩm nobis cariſſimoꝝ agim⁹ ea qui
dem oĩa a prudẽtia ⁊ ab hiis virtutibꝫ que ſũt
cũ prudẽtia copulate deſcendũt. Sed illud añ
omnia intelligendũ eſt niſi bonus ſit vir · pru
dentẽ neminẽ eſſe poſſe. Eſt enim prudencia ve
ra extimacio circa vtilitatẽ · vera aũt extimacõ
incorrupta eſt. Tales vero ipẽ res q̃les reuera
ſũt · niſi bono viro videri nõ poſſunt. Improbo
rũ ſiquidẽ hoĩm iudicia p[redacted]inde ſũt vt egrotan
ciũ guſtus · qui nulla ferme in re veꝝ ſaporem
agnoſcunt. Itaqꝫ nihil eſt oĩm cui magis offi
ciant vicia morũ q̄ prudẽtie. Sceleſtus enim ⁊
flagicioſus homo · verã mathematice ⁊ phiſice
noticiã retinebit · a prudẽcie vero opa omnino
cecatur · et lumẽ veritatis in hac vna amittit ·
atqꝫ cõſtat ⁊ hũc nihil velle niſi bonũ. At illo
ipõ caligãt oculi · q̄ bona putat que bona non
ſũt. Videm⁹ alios tirãnidi inhiãtes · alii rapi
nas fraudeſqꝫ meditantẽs [redacted] vero ⁊ pederãſte Mechi
iſti qui [redacted] pro libidine explenda nõ pre quid
termittãt · hiis ſi forte deus aliq̃s cupiditatem
illam morbũqꝫ aĩmi euellat · ac viri boi mentẽ
iudiciũqꝫ infundat · tanq̄ reſipiſcẽtes lumẽqꝫ

recipientes quātis in tenebris verſati ſint reco
gnoſcēt ſuūq3 ipi maximū deteſtabūtur errorē
ꝓpoſita eteni nobis in omni vita felicitas eſt
eiuſq3 cupido nobis ingenita. Ad hanc non p
vicia ꝛ libidines que nec laudem in ſe habent
vllam. nec quietaē animū poſſunt. ſed per vir
tutes modeſtiāq3 aſcenditur. Bono igit viro
rectū expeditumq3 iter eſt ad felicitatē. ſolus
19 enim hic non fallitur nec aberrat. Ita is ſolꝰ
bene viuit ꝛ bene agit. malus autē contra. Si
ergo beati eſſe volumꝰ. opam demus ut boni
ſimus. virtuteſq3 exerceamus. Laus deo.

Explicuit Liber Ariſtotilis de moribz ad
Eudemiū. per Leonardū aretinū de greco
in latinū tranſlatus.

Explicit Jsagoge leonardi bruni aretini in
libros moraliū Aristotelis

977024

Ra
W

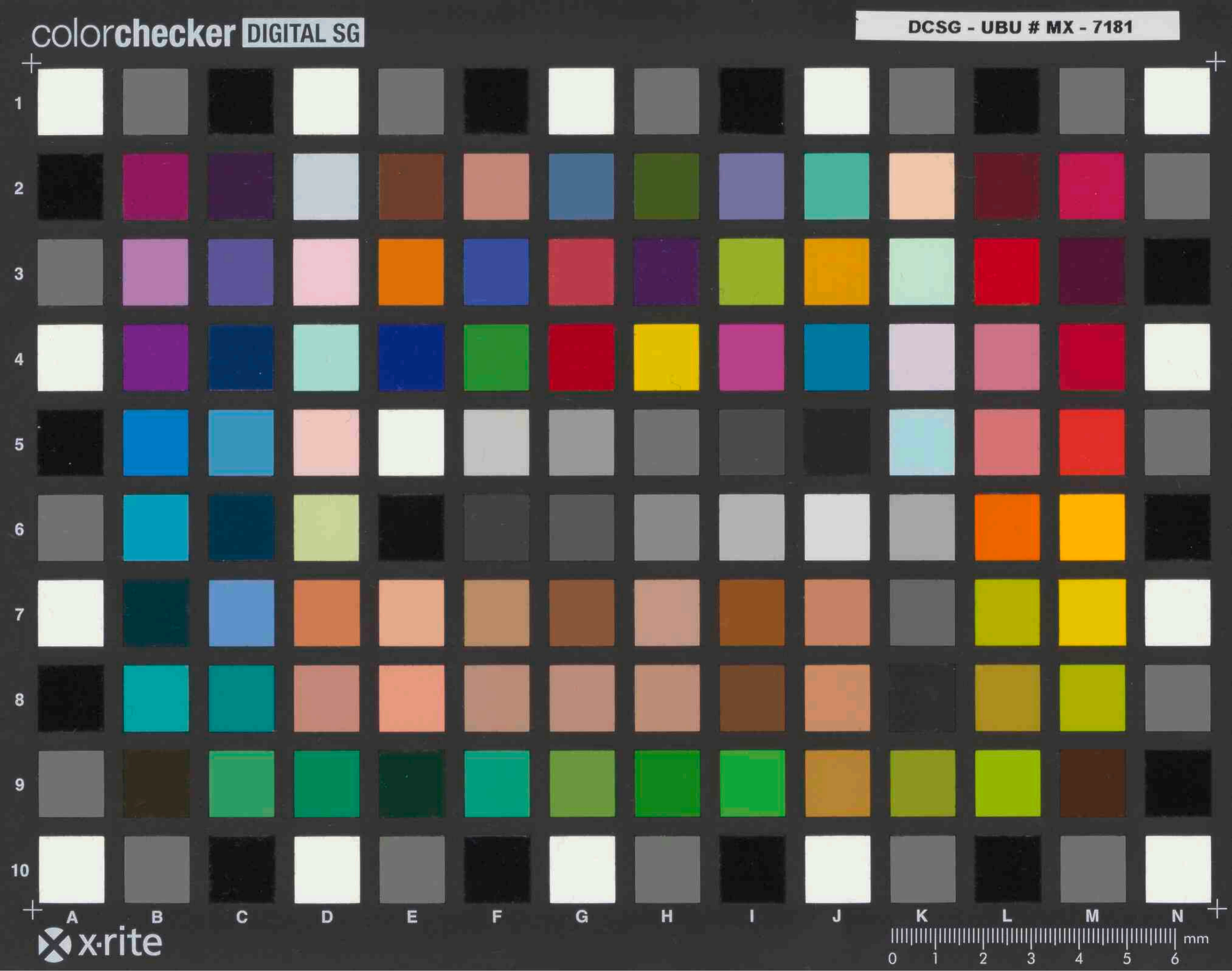
colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
A B C D E F G H I J K L M N
x·rite
0 1 2 3 4 5 6 mm